

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Mobbning

– en jämförande studie mellan skola och fritidshem.

Lise-Lotte Smedberg
Carina Klasson

Examensarbete 15 poäng
inom Lärande 3
Läraryrket
Höstterminen 2007

Handledare
Magnus Hermansson-
Adler
Examinator
Carin Falkner

SAMMANFATTNING

Lise-Lotte Smedberg & Carina Klasson

MOBBNING

Mobbning - en jämförande studie mellan skola och fritidshem

Antal sidor: 31

Syftet med detta arbete är att undersöka om mobbning tar sig olika uttryck i skola och på fritidshem.

Våra frågeställningar är:

Är det skillnad på uttryckssättet på mobbning i skola och på fritidshem?

Hur yttrar sig mobbning i barns olika åldrar?

Pedagogernas uppfattning om det är mest pojkar eller flickor som utsätter andra, eller själva blir utsatta för mobbning?

Vad anser fritidspedagoger, grundskollärare och förskollärare kännetecknar mobbarren eller mobbarna?

För att få svar på frågeställningarna har vi gjort en kvalitativ undersökning i form av en strukturerad intervju med fyra fritidspedagoger, en förskollärare i förskoleklass, och tre grundskollärare.

I resultatdelen har vi analyserat respondenternas svar och delat in dessa i fyra olika kategorier. Kategorierna är: mobbning på skola/fritidshem, berörda aktörer, frekvens och lärarreaktioner. I resultatet har det framkommit att respondenternas svar på frågeställningarna i studien stämmer väl överens med vad litteratur, tidigare forskning säger och egna erfarenheter visat.

Sökord: mobbning, fritidshem & skola

Postadress
Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress
Gjuterigatan 5

Telefon
036-101000

Fax
036162585

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
2. BAKGRUND	2
2.1 Vad är mobbning	3
2.2 Mobbing i olika åldrar	4
2.3 Flickor eller pojkar	5
2.4 Mobbaren eller mobbarna	6
2.4.1 Orsaker till mobbning	7
2.5 Mobboffret eller Mobboffren	7
2.6 Förebyggande arbete	8
2.6.1 Friends	10
2.6.2 Farstamodellen	10
2.7 Statistik	12
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	13
4. METOD	14
4.1 Urval	15
4.2 Tillvägagångssätt	16
5. RESULTAT	18
5.1 Mobbing på skola/fritidshem	18
5.2 Berörda aktörer	20
5.3 Frekvens	22
5.4 Lärarreaktioner	23
5.5 Sammanfattning av resultat	24
6. DISKUSSION	25
6.1 Diskussion av metod	25
6.2 Diskussion av resultat	25
6.3 Förslag till vidare forskning	29
7. REFERENSER	30
Bilaga	

1. Inledning

Det går inte en dag utan att vi läser i media om hur mycket mobbning som förekommer i vårt samhälle. Den direkta anledningen till valet av detta ämne var att vi båda tidigare arbetat inom skola, och fritidsverksamhet innan vi startade vår utbildning. Under de år vi arbetat har vi sett att problemen med mobbning förekommer. Därför har vi valt att i vår undersökning studera om mobbning uttrycker sig olika i skolan, och på fritidshemmen. Vi har uppmärksammat att samma barn kan uppträda mycket olika i dessa två miljöer, och blev då nyfikna på om detta även gällde eventuella mobbningssituationer. FN:s barnkonvention ligger till grund för riksdagens beslut om skollagen, och därmed till grund för skolans läroplan (Lpo94). I läroplanen går det vidare att läsa om skolans värdegrund och uppdrag att *”människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla”* (Skolverket, 1994). Därför är det viktigt att vi som pedagoger uppmärksammar och motarbetar alla typer av kränkande behandling, och arbetar efter skolans värdegrund.

2. Bakgrund

Den aktuella forskningen om mobbning fokuseras idag på hur de befintliga antimobbningsplanerna i själva verket efterlevs och hur effektiva de är. De som forskar vill hitta olika förklaringar till mobbning och vad som kännetecknar mobbaren respektive mobboffret. Flera forskare såsom Olweus och Granström i Thors (2007), lyfter särskilt fram hur de befintliga antimobbningsplanerna efterlevs, och hur effektiva de är som viktiga i sin forskning.

I skolans värld har kränkande handlingar och mobbning blivit allt vanligare, och det är svårt att hitta lösningar på dessa problem. Enligt Lars Arrhenius som är Barn och Elevombud (BEO) på Skolverket innebär den nya lagen att kränkande behandling inte får förekomma under några omständigheter. Han menar att skärpta krav behövs. Under sina första tio månader som Barn och elevombud har han fått 150 fall att arbeta med. Vissa har han slussat vidare och vissa arbetar han själv vidare med. Hans främsta uppgift är att kräva kommuner på skadestånd om de inte följer lagen. Han menar också att medvetenheten om kränkningar har ökat. I och med den nya lagen har fler fått upp ögonen för att anmäla, men detta tycker inte Arrhenius är tillräckligt. Enligt honom arbetas det alldeles för lite med förebyggande arbete mot kränkande behandling på skolorna. Ofta saknas det likabehandlingsplaner trots att skollagen säger att det skall finnas. Tyvärr har det också visat sig att på de skolor där det finns likabehandlingsplaner existerar många gånger inte dessa mer än på pappret. Det förebyggande arbetet förekommer inte alls, vilket oroar Arrhenius. Han arbetar ute i kommunerna cirka två dagar per vecka med information om vad den nya lagen mot kränkande behandling innebär, och hur viktigt det förebyggande arbetet är. Många pedagoger har svårt att definiera vad mobbning är. De ser ju bara mobbning som upprepade kränkningar, men alla små konflikter som sker dess emellan är minst lika viktiga att bearbeta. Därför menar Arrhenius att skolorna måste arbeta med vad som är tillåtet och inte. Ofta startar mobbningen med små konflikter som sedan trappas upp (Norman, 2007).

Enligt Vetenskapsrådets forskning om mobbning går det att läsa i en artikel från ett Utbildningsvetenskapligt seminarium om hur värdegrunden arbetas med i skolan, för eleverna skall delges kunskaper i demokrati. Rådet anser att detta bör starta redan i förskolan. Enligt Solveig Hägglund, professor i pedagogik finns det tre huvudingredienser för att fungera i en kamratgrupp dessa är: ”*social gemenskap, makt samt upprepning och vanor*”. Hon vill också redan i förskolan problematisera och diskutera dessa huvudingredienser i arbetet med värdegrunden tillsammans med barnen. Hon studerar också hur värdegrundsfrågor arbetas med på lärarhögskolorna i landet och vad studenter ”*får för stöd i att följa läroplanens mål om att varje elev skall utveckla sin förmåga till etiska ställningstagande och respekt för andra människor*” (Nilsson, 2005).

2.1 Vad är mobbning?

I Bonniers lexikon har man definierat ordet mobbning med att det är: ”kamratförtryck ofredande” (Lidman, 1999 s. 718).

En person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från eller flera personer (Olweus, 1991, s.4).

Detta är Dan Olweus definition av mobbning. Mobbning kan vara riktad både mot en enskild person eller en hel grupp, samma gäller de som utsätter andra för mobbning. Dock är det vanligast att en person leder själva mobbningen. Barn som utsätts vid enstaka tillfällen av trakasserier brukar man inte definiera som mobbning utan det bör ha skett vid upprepade tillfällen. En negativ handling är när ett barn utsätts för både negativa, verbala och fysiska handlingar. Till exempel när det utsätts för glåpord eller andra nedvärderande ord och våld av mer eller mindre art.

En definition av vad mobbning innebär är att två individer är fysiskt och psykiskt olika starka. Den utsatte är ofta den svage av de två, och kan ha svårt att hävda sig antingen verbalt eller fysiskt. Olweus skiljer på två begrepp inom mobbning: direkt och indirekt mobbning. Direkt mobbning innebär sådan mobbning som är mer synlig och lättare att direkt upptäcka. Indirekt mobbning är svårare att upptäcka och innebär att den utsatte på något sätt är utfryst (Olweus, 1991).

I boken *Mobbning* av Höistad (1994) kan man läsa om definition av mobbning psykisk, verbal och fysisk. *Psykisk* mobbning är den som är svårast att se. Den sker oftast när vuxna inte är närvarande, men kan även ske synligt i form av elaka ansiktsuttryck eller att offret/offren blir osynliga för kamratgruppen. *Verbal* mobbning är den typ av mobbning som i regel upptäcks fortare än den psykiska. Det är när den utsatte eller de utsatta barnen genom ord blir mobbade för sitt beteende, eller sätt att vara. Det som är mest typiskt för denna definition är förtala och viska om den utsatte/utsatta. *Fysisk* mobbning är den mest påtagliga och upptäcks därför relativt snabbt. Denna definition är mest typisk för yngre pojkar. Offret/offren utsätts handgripligen för negativa handlingar i form av våld av skilda slag och i olika grader. Trots att detta är den mest synliga formen så försöker mobbaren/mobbarna att smyga med det.

Enligt BRIS (Barnens rätt i samhället) kan mobbning vara ett gruppproblem. Vidare skriver BRIS att när elever inte själva får välja kompis vid olika aktiviteter blir gruppkonstellationen i regel inte så lyckad. Konsekvensen av detta kan bli en oro i gruppen, och eleverna letar efter någon att avreagera sig på. Mobbning kan då lätt uppstå. Det är inte alltid så lätt för den vuxne att upptäcka mobbning, eftersom den utsatta eleven oftast inget säger på grund av rädsla att situationen ska förvärras. Läraren har många gånger svårt att se om det verkligen är mobbning eller annat ”gnabb” (BRIS, 2007).

2.2 Mobbning i olika åldrar

Enligt Olweus (1991) har undersökningar som gjorts på 1980-talet visat att mobbning är vanligare i de lägre klasserna (år 3-6). I en jämförelse mellan högstadiet och mellanstadiet så utsätts dubbelt så många elever på mellanstadiet som på högstadiet för mobbning. Det är oftast äldre som utsätter de yngre för mobbning till exempel en elev från år fem utsätter en annan elev från år tre.

Mobbning förekommer i mycket större omfattning än vad tidigare forskning visat. I tidigare studier har antalet mobbningsfall inte varit lika många som idag. Enligt undersökningar har mobbning blivit ett vanligare fenomen i skolan. Mobbningen har på senare år blivit ett större problem i skolorna för att antalet fall har ökat. Den största ökningen har skett i år tre till sex. Den fysiska mobbningen är vanligare i de lägre åldrarna. Det är cirka 30 - 40 procent av alla elever som är inblandade i mobbning under en termin (Olweus, 1991).

Vanligt är att mobbning sker inom den egna klassen, eller i samma ålderskategori, men det förekommer relativt ofta att äldre elever utsätter någon av de yngre (Höistad, 1994).

2.3 Flickor eller pojkar?

I de flesta mobbningssituationer är det pojkar som är mobbare och själva som blir mobbade. Det är också vanligare att det är pojkar som mobbar flickor, men inte tvärtom. Pojkar använder sig av direkt, fysisk och verbal mobbning medan hos flickor förekommer det oftare indirekt mobbning, där det mer sällan förekommer fysiskt våld vilket gör den typen av mobbning svårare att upptäcka. I den indirekta mobbningen är det mer så att offret medvetet lämnas utanför kompisgruppen. I pojkars fall blir mobbningen mer påtaglig eftersom den är mer utagerande och synlig. I tidigare studier visar det sig att flickors mobbning mer börjar likna pojkars verbala och fysiska mobbning. Det är ändå så att de flesta fall av flickors mobbning är svårare att upptäcka än pojkars (Höistad, 1994).

I Olweus undersökningar visar det sig att bland flickorna i år fem till sju är det 60 procent av dem som blir mobbade och säger att de blir utsatta av pojkar. Mer än 80 procent av de pojkar som blir mobbade blir utsatta av det egna könet. På högstadiet är det mycket vanligare att pojkar mobbar än att flickor gör det. Den direkta mobbningen är mer utbredd bland pojkarna. Genom forskning har det visat sig att den direkta mobbningen beror på att pojkar och flickors aggressioner uttrycks på olika sätt. Pojkar är mera fysiskt utagerande vilket tros komma från både det biologiska och sociala arvet. Naturligtvis är det inte enbart pojkar som påverkas av det biologiska och sociala arvet, men flickor visar inte fysiskt utagerande i sina aggressioner (Olweus, 1991).

Enligt Höistad (1994) är de pojkar som har sämre fysisk styrka än sina jämnåriga kompisar som blir mobbade. Ytterligare en bidragande orsak kan vara om de är sämre i idrott då de duktiga eleverna ofta har en högre status hos sina kamrater. Problemet ligger inte i den fysiska styrkan i sig utan hänger samman med att eleven då utstrålar ett starkt självförtroende. Den pojke som mobbar är i regel fysiskt stark, aggressiv och har ingen medkänsla med andra. Flickor blir ofta mobbade på grund av sådana orsaker som härrör till deras utseende och stil. De som blir drabbade är de som inte anses ha det rätta utseendet i mobbarnas ögon (Höistad, 1994).

2.4 Mobbaren eller mobbarna

Psykologer och psykiatriker menar ofta att de som mobbar är de som har dålig självkänsla, men författaren Olweus menar att så är ofta inte fallet. Han menar istället att mobbarna har en ganska säker bild av sig själva, och är relativt omtäckta av sina kamrater. De är inte lika omtäckta av andra elever när de kommer högre upp i årskurserna, på grund av att eleverna mognar och tycker mobbarnas beteende är omoget. De har ändå en större popularitet än vad mobboffret har. Mobbarna har ofta en negativ inställning till vuxna som finns i deras närhet. Mobbaren har ett kontrollbehov att bestämma över sina kamrater. De har också ett våldsamt beteende och har svårt att identifiera sig med mobboffret. Det finns också passiva mobbare eller medlöpare som de också kallas för, dessa är mer olika till sin personlighet och står själva inte i spetsen för mobbningen. Är mobbaren frånvarande existerar oftast ingen mobbning alls. Detta beror på att medlöparna själva inte startar mobbningen (Olweus, 1991).

I flera studier har det visat sig att mobbaren har en så kallad "felinläring" när det gäller det sociala samspelet med andra individer. Likväl som att en del elever har svårt med teoretisk inläring har dessa elever svårt med den sociala inläringen. Problemet kan också ligga i hemmiljön då barnen kan ha föräldrar som på olika sätt får barnet att känna sig mindre värt. En konsekvens av detta kan bli att barnet måste få ur sig sin ilska över att vara mindre värd, och kan då utsätta andra barn för mobbning. En annan anledning kan vara att eleven inte har fått arbeta tillräckligt med det som står i skolans värdegrund om kränkande behandling (Thors, 2007).

2.4.1 Orsaker till mobbning

Enligt Höistad delas mobbning in i några olika begrepp vilka han benämner med grupptryck, rädsla, makt och avundsjuka. Eleverna vågar inte stå emot grupptryck i rädslan för att själva bli utsatta för mobbning. Det är inte bara mobboffret som är rädd det kan också vara så att mobbaren själv är lika rädd för att bli utsatt för mobbning, och därför utsätter andra för mobbning. Den som utsätter andra för mobbning är en person som ofta har makt över andra elever. De kan även vara så att mobbning i grund och botten är avundsjuka på andra elever. Ofta har både mobboffret och mobbaren dåligt självförtroende. Mobboffrets självförtroende knäcks på grund av de upprepade trakasserierna och mobbaren själv döljer sitt självförtroende genom att knäcka andras. I mobbningsituationer är det viktigt att inte utsätta mobbaren som person för någon skuld, utan dennes handlingar. Lika viktigt är det dock att medvetandegöra mobboffret att det inte är fel på denne som person. En del elever som mobbar har inte förmågan att själva se felet med sitt beteende. De måste själva förstå och få insikt om att deras handlingar inte är acceptabla. Exempel på dessa karaktärer är:

- *överbeskyddat barn.*
- *barn med bristande tillit.*
- *barn med en negativ identitet.*
- *undfallande barn.*
- *barn med sociala svårigheter (Höistad, 2005, s.32)*

2.5 Mobboffret eller mobboffren

I beskrivningen av ett mobboffer skiljs det på två olika karaktärer, det passiva och det provocerande mobboffret. Typiskt för det passiva mobboffret är att eleven utstrålar osäkerhet och har en dålig självbild. Oftast har de få kompisar i klassen. Deras beteende kännetecknas av att de är svaga i sin personlighet, och de försvarar sig inte vid konflikter. Det provocerande mobboffret är inte lika vanligt som det passiva. Eleven har ett överaktivt beteende och hamnar lätt i bråk med andra kompisar. De andra eleverna klarar inte av att acceptera deras sätt att vara vilket kan leda till mobbning (Olweus, 1991)

I studier har det framkommit att de passiva mobbarna har haft ett tillbakadraget och ängsligt beteende ända sedan de var riktigt små. De provocerande eleverna är i regel mindre omtyckta av vuxna på grund av sitt beteende. Det förekommer även att de ger sig på och mobbar kompisar som är svagare än sig själva (Olweus, 1999). I regel har mobbade elever en god kontakt med de vuxna som står dem närmast och denna kontakt kan ibland vara mycket stark (Höistad, 1994). Den som bli mobbad ser många gånger sig själv som problemet till själva mobbningen. Efter upprepade gånger av kränkningar minskar självförtroendet och den mobbade tror att felet ligger hos denne själv (BRIS, 2007).

.2.6 Förebyggande arbete

Många elever som blivit utsatta för mobbning vill gärna tysta ner det hela och inte se problemet som så allvarligt som det i själva verket är. Många gånger försöker de hitta en anledning till mobbningen, och lägger skulden på sig själva. Då är det viktigt att det finns vuxna som kan ingripa och stötta. Problemet till mobbningen ligger ofta hos mobbaren och inte hos offret (Höistad, 2005).

Skolornas förebyggande arbete mot mobbning kan se olika ut beroende på vilken modell de valt att arbeta efter. Friends och Farstamodellen är bland de vanligaste. Då arbetsmiljölagen numera även innefattar eleverna är det rektorn som är huvudansvarig för att det finns en handlingsplan mot kränkande behandling upprättad, och att den efterlevs. I denna skall klart framkomma hur mobbning motverkas, och vilken mobbningsplan som används om mobbning ändå uppstår. Planen skall utarbetas gemensamt mellan personal, elever och dess vårdnadshavare. Enligt undersökningar som organisationen Arbetsmiljöforum gjort visar det sig att 5-10 % av alla elever varit med om mobbning av något slag (Berlin, 2002).

Enligt Myndigheten för Skolutveckling i deras bok *Olikas lika värde* står det om hur mobbning skall förebyggas, hur det demokratiska uppdraget skall efterlevas, och dess arbetsmetoder för ett bättre samarbete (Myndigheten för skolutveckling, 2003). I skolutvecklingens mål går det att läsa hur viktigt det är med skolans värderingar:

I skolan skall unga människor ges förutsättningar att bli självständiga individer med ett kritiskt förhållningssätt. De skall utveckla sin förmåga till samarbete, tolerans och rättvisa samt utvecklas till individer som vill och vågar hävda demokratiska principer och humanistiska värden (Myndigheten för skolutveckling, 2003)

I en undersökning har Olweus funnit att det förekommer mindre mobbning vid skolor som har fler vuxna bland eleverna på deras lektionsfria tid, som till exempel raster, än på skolor med färre vuxna bland eleverna (Olweus, 1991).

Enligt senaste rapporterna från Skolverket går det att läsa om den nya lagen mot kränkande behandling där det finns beskrivit att ingen elev skall få ta emot någon form av kränkande behandling på grund av deras personlighet, vilket innefattar kultur, religion, kön, funktionshinder eller sexuell läggning (Malterin, 2006).

I Skolverkets allmänna råd står det att läsa om likabehandlingsplanen för förskola, fritidshem, skola som skall finnas på varje enhet. Planen skall vara anpassad efter varje verksamhet och skall följas upp varje år. Kommunen är även skyldig att utvärdera och kvalitetsredovisa denna plan årligen, för att se hur utvecklingen går framåt (Skolverket, 2006).

Det var under 1960-talet som mobbningen fick sitt namn och arbetet i skolan för att motverka mobbning startade. Efter det så har olika modeller mot mobbning uppkommit, till exempel Olweusmetoden, Kamratstödjare, Farstamodellen, Gemensamt bekymmermetoden och Projekt Charlie & Lions Quest. Vilken modell som skolorna arbetar efter är upp till dem och hur de använder sig av den är inte det viktigaste, utan att förebyggande arbete finns med som en del av deras verksamhet. En handlingsplan mot mobbning skall finnas på alla skolor som en del av det förebyggande arbetet. En av de förebyggande metoderna är Olweusmetoden. I den menar Olweus att de vuxna ska stå som förebilder och vara auktoriteter för eleverna. Det är viktigt att skolan har en trygg atmosfär, och att all personal är delaktig i arbetet mot mobbning. Det ska inte finnas någon tolerans för mobbning. Med bestämda regler ska eleverna ha fullständigt klart för sig att kränkande handlingar ej får förekomma. De som inte följer reglerna kan exempelvis uteslutas från olika aktiviteter eller få be om förlåtelse. I den här modellen underrättas både mobbarens och mobboffrets föräldrar direkt (Myndigheten för skolutveckling, 2003)

2.6.1 Friends

Stiftelsen Friends grundades 1997 av en för detta mobbad elev vid namn Sara Damber. Hon hade själv varit utsatt för mobbning under hela högstadietiden. Efter samtal med kurator och de inblandade fick Sara bekräftat att det inget fel varit på henne som person och hennes sätt att vara utan problemet låg hos mobbarna. Det var då hon insåg att hon kunde hjälpa andra genom att skriva ner sina tankar om vad hon upplevt under tiden hon varit mobbad. Hon ville att andra utsatta skulle förstå att det finns en väg ur mobbningen (Thors, 2007).

Stiftelsen Friends vill att alla elever skall få gå i en trygg skola. De arbetar för att elever skall få bättre självkänsla. I sitt förebyggande arbete utbildar de elever till så kallade ”kamratstödjare”. De är utvalda av sina kamrater. Deras arbete blir sedan att sprida kunskap om mobbning vidare till elever för att motarbeta att mobbning uppstår. De träffar även skolans så kallade ”mobbningsteam” regelbundet. Där försöker de tillsammans hitta lösningar. En kamratstödjare skall inte fungera som en polis utan skall vara en förebild, och en bra kamrat. Genom rollspel försöker Friends representanter i skolorna få eleverna att förstå hur någon som är utsatt för mobbning kan känna sig. Arbetet mellan skolan och Friends sker i tre olika delar som följs upp och utvärderas (Friends, 2006).

2.6.2 Farstamodellen

1986-87 utvecklade Karl Ljungström en modell mot mobbning som fick namnet Farstamodellen. I dagsläget arbetar cirka 3000 grundskolor efter denna modell. Den förekommer även på förskolor och i förskoleklass. Syftet med modellen är att få stopp på mobbningen direkt. Ljungström definierar mobbning som att någon upprepade gånger utsätts för oacceptabel behandling i veckor, månader eller i vissa fall år. Ljungström har ytterligare en definition om kränkande behandling vilket är ”trobbing”, som innebär att kränkande handlingar förekommer vid enstaka tillfällen (Ljungström, 2006).

Farstamodellens behandling av akut mobbning ser ut på följande sätt: skolan blir kontaktade av förälder, klasslärare eller annan skolpersonal som uppger att en elev kan vara utsatt för mobbning. Teamet sammankallas och de diskuterar hur de skall gå vidare. Deras första uppgift är att ta reda på om det verkligen är mobbning och vilka som är inblandade. Om det visar sig att det är mobbning startar deras arbete omedelbart. De bestämmer möte med den utsatte, och tar reda på fakta kring händelserna om vad som har hänt och vilka som är inblandade. Så snart alla mobbarna finns på plats vid samma tillfälle tas de in för enskilda samtal om den uppstådda situationen. Under denna diskussion upplyses mobbarna om hur teamet ser på mobbnin, och att detta måste få ett slut. Om teamet anser det nödvändigt tas diskussionen åter upp följande dag. Teamet har alltid ytterligare ett samtal med mobbarna efter en vecka (Ljungström, 2006).

Viktigt för denna metod är att mobbarna plockas ut för samtal under samma tillfälle för att de inte skall ges möjlighet att prata sig samman. Mobbarnas föräldrar informeras inte direkt utan efter att mobbningen upphört. Däremot får mobboffrets föräldrar information direkt. Det viktigaste är att mobbarna inte blir skuldbelagda utan tanken är att hitta lösningar på mobbningen, och varför den startat. Den mobbade bör få hjälp med att stärka sin självkänsla så de vågar sätta gränser. Vi som pedagoger måste vara noga med att säga ”*Det där var inte OK!*” (Ljungström, 2006, s.13.)

2.7 Statistik

Från SCB (Statistiska Centralbyrån) har BO (Barnombudsmannen) gjort en undersökning om "Rätten att komma till tals". I undersökningen framkom att 55 % av alla flickor, och 40 % av alla pojkar i åldern 7-9 år är rädda för att bli utsatta för mobbning. Siffrorna sjunker drastiskt för flickor och pojkar i åldern 10-12 år, då siffrorna är 25 % för flickorna och 22 % för pojkar.

I Statistiska Centralbyråns undersökning mot kränkande behandling i skolan så uppger 22 % av pojkarna och flickorna i år 4-6 att någon i klassen blivit mobbad. Av pojkarna i årskurs 7-9 uppger 26 % att någon i klassen är mobbad, för flickorna är siffrorna 30 %. I resultaten från undersökningar om kränkande behandlingar som gjorts varje vecka i skolan av Statistiska Centralbyråns har de kunnat utläsa att pojkar känner sig i regel oskyldigt anklagade, retade och oftare utsatta för fysiskt våld än flickor (Statistiska centralbyrån, 2002-03).

I en undersökning gjord av Riksförbundet Hem och skola visar det sig att 11 000 barn i Sverige upplever att de är kränkta av andra elever i skolan. Arbetet mot kränkande behandling bör starta redan i förskolan så att mobbning kan förebyggas. För att verksamheten skall bli så bra som möjligt bör föräldrar och pedagoger tillsammans med eleverna diskutera livsfrågor, och hur dessa skall präglade skolans arbete. Undersökningen är en del i Hem och skolas kampanj "Noll tolerans" som har som mål att få bort kränkningar av elever (Hem & skola 2007).

Enligt Ljungström (2006) så mobbas i genomsnitt 1-3 % av alla grundskolelever under ett läsår. Detta innefattar både den synliga och osynliga mobbningen.

3. Syfte och frågeställningar

I vår undersökning har vi valt att belysa om mobbning tar sig olika uttryck i skola respektive fritidshem. Vi vill undersöka mobbning både till innehåll och till form, det vill säga hur mobbningens karaktär och förlopp gestaltar sig.

Frågeställningar:

Vårt övergripande uppgift är att finna orsaker till mobbning genom intervjuer med personal på skola och fritidshem. Vi utgår då från följande frågeställningar:

Är det skillnad på uttryckssättet på mobbning i skola och på fritidshem?

Hur yttrar sig mobbning i barns olika åldrar?

Pedagogernas uppfattning om det är mest pojkar eller flickor som utsätter andra eller själva blir utsatta för mobbning?

Vad anser fritidspedagoger, grundskollärare och förskollärare kännetecknar mobbaren eller mobbarna?

4. Metod

Vi har valt kvalitativ metod i form av intervjuer vilket vi ansåg passade bäst in som undersökningsmetod för att nå uppsatsens syfte och frågeställningar. I en kvalitativ metod är intervjuer den vanligaste undersökningsformen, och genomförs med ett antal respondenter. Metoden är tidskrävande och brukar delas in i ostrukturerade och strukturerade intervjuer. En strukturerad intervju används för att få ett så trovärdigt och säkert resultat som möjligt. Detta innebär att respondenterna får samma slags frågor för att svaren skall kunna ställas samman och jämföras mot varandra, vilket var vår tanke med intervjuerna. Våra intervjufrågor formulerades utifrån syfte och frågeställningar, och intervjuerna är strukturerade (Bryman, 2001).

Vi valde att intervjua åtta pedagoger och hade vi inte fått vårt syfte och frågeställningar besvarade och med jämförbara svar hade vi blivit tvungna att göra fler intervjuer. En annan orsak till valet av så få personer var att intervjufrågorna skulle bli mer ingående. Tidsramen var knapp och mycket tid skulle läggas på analys av intervju svaren. Dock är vi medvetna om att fler intervjuer ger ett säkrare resultat. Våra undersökningar grundar sig på kvalitativa intervjuer. Intervjuformen i sig är vare sig subjektiv eller objektiv i metoden, det är främst resultat som granskas ur kvalitativ synpunkt (Kvale, 1997).

Meningen med intervjuerna är att kunna få svar på våra frågeställningar och jämföra svaren från fritidspedagogerna och lärarna. Genom respondenternas svar på intervjufrågorna var målet att försöka se om det var någon skillnad på fritidspedagogernas och lärarnas svar. För att få ett så rättvist resultat som möjligt föll valet på att intervjua åtta pedagoger, sex stycken på skola "1", och två stycken på skola "2". Den större skolan är skola "1" och den mindre skolan är skola "2". Pedagogerna har vi valt att kalla för Anna, Britta, Carin, Eva, Frans, Lena, Maria och Sofia.

4.1 Urval,

För att få ett så rättvist resultat som möjligt intervjuades fyra fritidspedagoger och fyra förskollärare/lärare. I vårt val av kommun finns det endast två skolor i tätorten, så valet blev att intervju pedagoger från båda dessa. Samtliga pedagoger har vi träffat tidigare under vår verksamhetsförlagda utbildning, vilket vi ansåg kunde vara till fördel av vårt metodval. Fritidspedagogerna Britta, Eva, & Lena arbetar på skola "1" med cirka 1000 elever och Sofia på skola "2" med cirka 175 elever. På skola "1" gjordes intervjun med Eva & Lena tillsammans, de övriga intervjuades enskilt. Att Eva och Lena intervjuades tillsammans berodde på att de ansåg att tillsammans kunde de ge mer uttömmande svar. På den större skolan arbetar de på fritidsavdelningar, som har barn i år F-2. På den mindre skolan arbetar fritidspedagogen på en avdelning som har barn från år 2 och uppåt då det är tillåtet att ha fritidsplats till och med barnets tolvårsdag. Förskolläraren Anna arbetar i förskoleklass på skola "1", och utav lärarna arbetar Carin i år ett och Maria i år sex och en viss del på fritidshemmet på skola "1". På skola "2" arbetar Frans i år fem. Två av de intervjuade pedagogerna sitter med i skolornas "mobbningssteam". På skola "1" sitter Anna med i det som de kallar för trivselteam. På skola "2" sitter Frans med i skolans mobbningssteam. Av de intervjuade är det endast en pedagog som är man, övriga är kvinnor och dessa utgör majoritet inom denna yrkeskår. Tanken var att få en någorlunda jämn könsfördelning på respondenterna, men på grund av att det är få män som arbetar med de yngre eleverna var detta inte genomförbart.

4.2 Tillvägagångssätt

Vi valde att göra intervjuer med pedagogerna, för att uppnå vårt syfte i skolan och på fritidshemmen. Intervjuerna var byggde på elva huvudfrågor (se bilaga1). Varje intervju startades med att informera respondenten om undersökningens syfte. Intervjuerna genomfördes i ett avgränsat rum, för att få en så avslappnad miljö som möjligt. Stödanteckningar fördes under intervjuerna istället för bandinspelning, för att en av de intervjuade inte ville spelas in på band. Vi diskuterade fram och tillbaka och sökte i litteraturen för att komma fram till hur vi skulle lösa det uppstådda problemet. Beslutet blev då att inte använda bandinspelning vid någon av intervjuerna, på grund av att metoden skulle vara densamma vid alla intervjutillfällen.

Fördelen med denna form är att respondenterna inte behöver känna sig stressade över att bli inspelade, utan kan då känna sig mera avslappnade. En nackdel som vi lärde oss vid uppsatsen på B-nivå var att analysera intervjusvar från bandinspelningar är ett mycket omfattande arbete, och tidsramen trodde vi skulle bli knapp. Vid anteckningar får respondenten och intervjuaren ett bättre socialt samspel och metoden känns mer personlig. Nackdelen kan vara att intervjuaren missar något i svaret, eftersom de har fullt upp med att skriva ner svaren på frågorna. Ytterligare en nackdel kan bli att det är svårare att citera det respondenten har sagt (Kvale, 1997).

Validiteten innebär att när ett resultat är valid är svaren giltiga. Att det som valts att undersökas har blivit undersökt. Reliabiliteten innebär att metoden är pålitlig och att undersökningen har gjorts på ett kvalitativt sätt. Reliabiliteten anser vi blir högre om respondenterna får svara på samma slags frågemönster, och att frågorna ställs på ett likvärdigt sätt av intervjuaren (Bryman, 2001).

Genom att stärka trovärdigheten och tillförlitligheten med undersökningen uttryckt som reliabiliteten och validiteten har vi valt att titta på möjliga faktorer som kan påverka reliabiliteten av intervjun. En faktor är att vi var två olika personer som genomförde fyra intervjuer vardera. Dock tror vi att de svar vi fått av respondenterna i undersökningen skulle bli relativt lika vem vi än hade intervjuat på de utvalda skolorna, eftersom de arbetar efter samma antimobbingsmodell. Då vi båda är väl bekanta med personal på både skola ett och två var utgångspunkten samma för oss båda vid intervjuerna. Genom att läsa in sig på ämnet så kan vi tolka svaren på ett liknande sätt. Målet med våra frågeställningar och syfte är att det som verkligen undersökts har blivit undersökt, vilket ökar validiteten (Kvale, 1997).

Intervjuerna tog olika lång tid beroende på hur mycket pedagogerna hade att berätta och hur djupt insatta de var i ämnet. Efter genomförandet analyserade och jämförde vi svaren från fritidspersonalens mot lärarnas. I vår undersökning har vi valt att kalla skolornas mobbningsteam eller trivselteam för en och samma benämning: team.

5. Resultat

I vårt resultat har vi blandat referat med citat för att öka trovärdigheten och gör det mer lättolkat för läsaren. På skola "1" arbetar Anna som förskollärare i förskoleklass och viss tid på fritids. Britta är fritidspedagog på en fritidshemsavdelning för elever i år F till två och arbetar lite tid i skolan. Carin är grundskollärare i år 1 och arbetar inget på fritids. Eva och Lena arbetar som fritidspedagoger på en fritidsavdelning för elever i år F till två och utav dessa arbetar Eva en viss del i skolan. Maria arbetar en del i år sex annars i år fyra till sex och även på fritids. På skola 2 arbetar Frans i år fem och Stina på ett fritidshem för elever i år två till fyra. Hon arbetar viss tid av sin tjänst i skolan.

5.1 Mobbning på skola/fritidshem

När vi frågar om mobbning existerar i de intervjuade pedagogernas verksamhet säger Anna först nej, men ångrar sig och ändrar sitt svar till att det ofta förekommer en hård jargong mot varandra så kallad trobbing. Hon menar också att mobbning och konflikter syns mer i skolan än på fritids eftersom den är mer kravfylld i skolan med stillasittande arbete och mindre frihet. Eleverna önskar att skolan skall vara mindre kravfylld och mer lustfylld så de mer kan göra det som de själva önskar. Hon anser också att i skolan blir eleverna indelade klasser som de många gånger inte kunnat påverka.

Carin säger att det beror på hur man definierar mobbning. Hennes definition av mobbning är när offret upplever sig kränkt på något sätt av sina kamrater. Detta sker när konflikterna är fysiskt utagerande mot offret.

Att det förekommer ren mobbning tycker inte Maria, för ren mobbning är när en person vid ett upprepade tillfällen utsätts för kränkningar. Hon säger att *"det är mycket spel mellan flickorna med både blickar och kroppsspråk"*, vilket hon anser är ett av mobbningens typiska uttryckssätt.

På fritidshemmet tror inte heller Britta att det förekommer ren mobbning, men är väl medveten om att det förekommer situationer när några flickor medvetet kränker varandra. Det förekommer att de spelar ut varandra sinsemellan. Eva och Lena anser inte att det existerar någon utstuderad mobbning, men det förekommer alltid att några är på samma elev, vilket innebär att det är: ”svårt att få kläm på vad som är fel”! Eva och Lena menar att det är svårt att se varför en elev blir ett mobboffer. Britta tycker att mobbning uttrycker sig på samma sätt både i skolan och på fritidshemmet, vilket inte Eva och Lena anser. De tycker att det förekommer mer mobbning på skoltid.

Frans upplever att det finns barn som är utsatta för sådant som inte är bra för dem och ställer sig frågan: ”Är det mobbning” men anser att uttryckssättet är tyst mobbning, sådant som sker bakom ryggen. Frans har som de andra lärarna ingen erfarenhet av fritidsverksamhet och kan därför inte uttala sig om det finns några skillnader.

Sofia tycker inte att det förekommer ren mobbning men hon upplever att det finns elever som inte känner sig lika accepterade. Vissa barn blir inte valda i leken på samma sätt som andra och känner själva att de inte har lika hög status. Hon anser att mobbning förekommer mer i skolan än fritidshemmet, för att på fritidshemmet kan du välja gruppkonstellationer medan du i skolan blir tilldelad grupp. På skolan visar eleverna sitt missnöje med gruppindelningar genom att utesluta vissa elever. Detta blir inte lika påtagligt på fritidstid där eleverna oftast själv får välja kompisar.

Carin och Frans som bara arbetar i skolan har ingen erfarenhet om det är någon skillnad på mobbning på skolan och fritidshemmet, och kan därför inte uttala sig om detta. De har svårt att definiera vad ordet mobbning står för. Ingen av pedagogerna anser att det förekommer ”ren” mobbning, vilket innebär upprepade kränkningar av en person. Dock tycker Anna, Britta, Eva, Frans, Lena och Sofia att det förekommer former av kränkande behandling.

Sammanfattningsvis tycker merparten av fritidspedagogerna och lärarna i skolan att det förekommer mer mobbning på skoltid än på fritidstid på grund av att skolan är mer kravfylld och där förekommer inte fria val av grupper.

5.2 Berörda aktörer

I denna kategori har vi valt att redovisa pedagogernas syn på en mobbad och mobbares karaktär och hur det yttrar sig i olika åldrar. Vi redovisar också här om något av de två könen är mer representerade vid mobbningsituationer.

När vi var ute på skola "1" och intervjuade Anna har hon en annan uppfattning om vilka som blir mobbade, vilket inte överensstämmer med de andra pedagogerna. Hon anser att de elever som blir mobbade är de som önskar vara med i innegänget, men bara bereds plats vid vissa tillfällen. Vidare menar hon att barn idag är *"betydligt mer tuffa och respektlösa än tidigare"*. Hon säger också att det är svårare att samarbeta med föräldrar idag kring deras barns negativa uppträdande. Hon tycker att dagens föräldrar orkar mindre än tidigare. Det orkar inte ta tag i konflikter lika mycket nu som tidigare. Anna tycker också att det är lika mycket pojkar som flickor, som mobbar, men säger att *"pojkar syns och hörs mer medan tjejer är mera fula"*.

Däremot menar Carin i år ett att det kan vara vem som helst i barngruppen som blir drabbad. Hon tror vidare att den medvetna mobbningen förekommer i högre åldrar. Hon menar också att *"mobbningen i de yngre åldrarna är mera utagerande"* Vidare menar att hon detta beteende är okej ur mobbarens synpunkt. Carin tycker att det är ganska lika vilket kön som blir utsatt och utsätter andra för mobbning, men anser *"att flickor är etter värre medan pojkar är mer renhåriga och de syns och märks mer"*.

I årskurs sex tycker Maria att det är försiktiga, men även livliga elever som blir utsatta. Hon menar också att mobbningen startar redan i sandlådan och finns i alla åldrar, men att det uttrycker sig på olika sätt. I jämförelsen om det är lika många pojkar och flickor som mobbar eller själva bli mobbade så upplever Maria att det är ungefär lika, men tror att det kanske är lite mer flickor.

Britta anser att det är *”barnen som är lite blyga och inte vågar ta för sig som blir utsatta”*. Hon menar också att det ofta är ledartyper som utsätter andra för mobbning. Britta tycker som Maria att mobbning är lika utbredd i alla åldrar. Då barnen är yngre visar sig mobbning genom handling och ett utagerande beteende. De äldre barnen är mera utstuderade i sina tillvägagångssätt. Hon anser att det är mest flickor som mobbar och mobbas, men tror att det kan vara en tillfällighet.

Eva och Lena tycker att de som blir utsatta är de som är annorlunda eller udda. Även de som är *”starka eller har svårt att läsa socialt samspel”* blir utsatta, *”de som inte är som andra”*. De anser vidare att mobbning förekommer i alla åldrar och kan inte sägas i någon speciell ålderskategori. Eva och Lena tycker också att det är mest tjejer som mobbar och beskriver att pojkarnas uttryckssätt är annorlunda. De är mera bullriga och har ett rörigare beteende, medan flickorna smyger mera. De har inte angett vilket kön på eleverna som mest blir utsatta för mobbning.

Frans är den ende av pedagogerna som säger sig ha upplevt att en elev först blivit mobbad och senare själv mobbar. Han anser att de som blir mobbade är: *”blyga, såna som inte tar för sig särskilt mycket eller udda barn”*. På frågan om vilken ålder mobbning förekommer svarar han kort och gott, att mobbning finns i alla åldrar och är inte annorlunda i olika åldrar. Frans säger också att det är ungefär lika mycket pojkar som flickor som blir utsatta och utsätter. Han kan inte se någon skillnad på uttryckssättet hos pojkar och flickor.

Sofia på skola ”2” har uppfattningen att det är barn *”med svag självkänsla och låg självinsikt och som är annorlunda är de som blir utsatta”*. Däremot anser Sofia att det är okej att vara annorlunda, men då måste barnet utstråla ett starkt självförtroende för att kunna hävda sig. Både de elever som mobbar och mobbas har dålig självkänsla, och hon anser att mobbning finns i alla åldrar, men med ett varierande uttryckssätt. *”Mindre barn visar det tydligare, men det är inte svårare utan lättare att ta på och gripa in. ”Ingen skillnad på om det förekommer mer mobbning bland pojkar än bland flickor fast uttryckssättet är olika”*, säger Sofia.

Gemensamt för samtliga pedagoger är att de anser att mobbning finns i alla åldrar, men dess uttryckssätt är olika. Några av pedagogerna upplever att det är fler flickor än pojkar som utsätter andra för mobbning. När det gäller mobboffret kan de inte specificera om det är fler flickor än pojkar. Övriga pedagoger tycker att det är lika bland pojkar och flickor. Deras definition om aktörernas och offrens personligheter är mycket varierande. De finns de som är blyga, de som inte tar för sig, udda och elever med svag självkänsla.

5.3 Frekvens

Pedagogerna har olika uppfattning om mobbningens omfattning. Anna uppskattar att det rör sig om ett till två fall per år men betydligt fler fall på högstadiet. Hon förklarar vidare att de idag arbetar betydligt mer förebyggande än tidigare. Eftersom hon själv är en i teamet är hon betydligt mer insatt i problematiken. Carin och Maria har ingen uppfattning om mobbningens omfattning på deras skola eftersom de är alldeles för lite insatta i ärendet. Britta tror dock att det rör sig om cirka två fall per år, medan Eva och Lena säger att de endast haft något enstaka fall de senaste åren. Frans anser att de behöver kalla in teamet vid tre till fyra fall per år, annars löser de situationen utan att koppla in teamet. Sofia anser att det förekommer två till tre fall per år av elever som blir utsatta för kränkande behandling.

De flesta pedagoger uppskattar att det förekommer mobbning i snitt ett till fyra fall per år. Dock har inte alla pedagoger någon kännedom om mobbningens omfattning och kan därför inte uttala sig i ärendet.

5.4 Lärarreaktioner

Som pedagog kan man vara lite blind i sin egen elevgrupp, tycker Anna. Hon informerar på utvecklingssamtal att vårdnadshavare måste höra av sig direkt om barnet är rädd för något. Tilläggas kan att hon själv aldrig anmält mobbning, men hon skulle inte låta det gå för långt. Om konflikten upplevs allvarlig pratar Anna med den mobbade, dess föräldrar och mobbaren. Hon har själv inte behövt koppla in mobbarens föräldrar utan det har löst sig ändå.

Vid direkt upptäckt av mobbning kontaktar Carin rektorn, berörd lärare och antimobbningsteamet. Arbetet med likabehandlingsplanen startar direkt, säger hon. Maria säger att *”det inte får gå för långt, vi tar det direkt vad det än är”*. De tar då reda på vad som ligger bakom handlingen. Sedan försöker de tillsammans med teamet reda ut varför mobbaren gjorde som den gjorde. De vill inte utsätta personen för kritik utan dess handlingar.

Mobbaren måste förstå att det den gjorde eller sa sårade den utsatte. Vidare säger hon att *”teamet”* försöker att hitta en bra lösning och en strategi för hur mobbaren skall bete sig för att kunna förändra sitt beteende.

På fritidshemmen säger Britta att de själva försöker lösa det i första läget. Någon gång har de fått koppla in föräldrar, annars löser de situationen själva. Eva och Lena tar hjälp av specialpedagogen om det uppstår någon konflikt, som de anser vara så allvarlig att de inte kan lösa den själva. De nämner också att de aldrig behövt koppla in teamet.

Frans reagerar direkt: *”Inte ens en dag om jag ser eller får en rapport. Vissa gånger redan dagen efter om jag får veta det sent på dagen.”* Om det uppstått en mobbningsituation kontaktar han teamet direkt, som omedelbart startar arbetet med enskilda samtal med de berörda som får ge sin version av det hela. Om mobbaren nekar till kränkningen säger teamet: *”bra då fortsätter du så”*, nämligen att inte kränka. *”Vi griper in direkt”* säger Sofia och berättar vidare att de arbetar med tema livskunskap två dagar per vecka i år två och tre. Då samtalar de i gruppen om bland annat utanförskap. Sofia har aldrig behövt koppla in mobbningsteamet.

Här märks en stor skillnad på hur pedagogerna agerar om en mobbningsituation uppstår, men samtliga säger att de skulle gripa in direkt. Fritidspersonalen har aldrig behövt koppla in teamet utan försöker att själva lösa konflikten på plats. Skolans pedagoger har vid enstaka tillfällen behövt koppla in teamet och givetvis löser de också små konflikter när dessa uppstår.

5.5 Sammanfattning av resultat

Sammanfattningsvis anser de flesta pedagogerna att mobbning förekommer i större utsträckning i skolan än på fritidshemmen. Uttryckssättet på mobbning skiljer sig i olika åldrar genom att i de yngre åldrarna är den mer fysiskt utagerande, och lättare att upptäcka. Däremot upplever pedagogerna att det är skillnad på pojkars och flickors uttryckssätt vad gäller mobbning. Hälften av pedagogerna säger att det är fler flickor som utsätter andra för mobbning. När det gäller mobboffret kan de inte specificera om det är mer flickor än pojkar. Pedagogernas definition om aktörernas och offrens personligheter är mycket varierande.

6. Diskussion

6.1 Diskussion av metod

I vår metoddel har vi använt oss av strukturerade intervjuer, som är en kvalitativ undersökningsmetod. Vi valde att genomföra åtta stycken intervjuer, varav fyra lärare/förskollärare och fyra fritidspedagoger, för att få ett så rättvist och jämförbart resultat som möjligt. Innan intervjuerna startades hade vi tänkt använda oss av bandinspelning och stödanteckningar. När samtliga pedagoger informerades om intervjuformen var det en pedagog som avböjde bandinspelning. Detta medförde ett problem som vi inte hade förutsett. Valet föll då på att inte använda bandinspelning vid någon intervju för att alla intervjuerna skulle bli lika i genomförande och utförande. Dock blir tillförlitligheten på undersökningen inte lika hög vid anteckningar som vid bandinspelningar. En nackdel med bandinspelningar har vi enligt tidigare erfarenhet varit mycket tidskrävande när analysering av intervjusvaren skall göras. För att kunna göra ett så välanalyserat arbete som möjligt på dessa veckor såg vi ytterligare en fördel med bara stödanteckningar. Ytterligare en aspekt som gjorde att valet föll på stödanteckningar var att intervjuaren och respondenten får ett bättre socialt samspel och metoden känns mer personlig. Givetvis fanns det en hel del nackdelar med denna typ av metod. Till exempel att intervjuaren kan missa något av det respondenten säger i sina svar eftersom det inte då går att gå tillbaka och lyssna på svaren.

6.2 Diskussion av resultat

De pedagoger vi har talat med blir först tveksamma till om det existerar mobbning inom deras verksamhet, men efter en stunds betänkande så säger alla pedagoger att det inte förekommer ren mobbning. De säger också att de beror på hur mobbning definieras. Ljungström uttrycker sig i Farstamodellen att ”trobbing” är kränkande handlingar vid enstaka tillfällen. Detta uppfattas inte som mobbning av lärarna. Vi upplever liksom Ljungström att pedagogerna inte tycker att det är mobbning, utan bara så kallad ”trobbing” är mera svårhanterligt. Vårt resultat visar att mobbning förekommer inom alla skolans verksamheter på ett eller annat sätt men när det gäller att definiera ordet mobbning och vad det innebär tycker de flesta pedagoger är svårt.

Enligt svaren på frågorna i vår intervju har vi kunnat tyda att fritidspersonalen aldrig har behövt koppla in mobbningsteamet utan löst konflikterna själva. Skolpersonalen försöker också lösa problemen då de uppstår, men är snabbare med att koppla in teamet. Vi tror att denna skillnad beror på att fritidspersonal i största allmänhet är bra på konfliktlösning. Vi tycker att fritidspedagogerna många gånger försöker lösa det uppstådda problemet då det sker, för att vi har observerat detta vid ett flertal tillfällen. En annan anledning kan vara att det finns mer tid till konfliktlösning på fritidshemmen, än på skolan. Konflikterna i skolan får inte ta för mycket tid, eftersom detta blir på bekostnad av undervisningen. Vi har själva erfarenheter av detta då vi båda tidigare arbetat på fritidshem. Vi tycker ändå att mobbningsteamet och rektor bör underrättas i första läget, för att all övrig personal skall få information om situationen. Med tanke på att en stor del av mobbningen inte sker framför ögonen på läraren finns det all anledning att informera om mobbningen på ett tidigt stadium, så att all personal på skolan då kan vara uppmärksamma och lyhörda på om mobbningssituationer uppstår. Risken med att informera alla kan vara att eleven får en "felstämpel" och blir en automatisk syndabock till alla negativa handlingar.

Skolornas förebyggande arbete mot kränkande behandling har lyfts fram genom att Arbetsmiljölagen numera kräver att alla skolor skall ha utarbetat en handlingsplan för att motverka alla former av kränkande behandling. På skolorna arbetas det alltmer med olika typer av antimobbningsmodeller till exempel Farstamodellen och Olweusmetoden (Berlin, 2002).

De flesta respondenterna tror att mobbning är vanligare förekommande i skolan än på fritids på grund av gruppkonstellationerna och att krav vad gäller koncentration och stillasittande aktiviteter är större i skolan än på fritids. I skolan blir eleverna placerade i en speciell klass som de själva inte kunnat påverka medan de på fritidshemmen många gånger kan välja vem de vill vara med. Enligt Olweus (1991) så kan blandningar av barngrupper betyda mycket för om mobbningssituationer uppstår. Det finns ofta medlöpare i de flesta mobbningsfall, men de mobbar endast när mobbaren är närvarande. Ser vi till att dela på dessa elever tror vi att mobbning kan motverkas. Trots "fria val" är det viktigt att pedagogerna är med och ser till att ingen blir lämnad utanför. Respondenterna upplever att mobbningen har samma uttrycks sätt i de båda verksamheterna vad gäller fritids och skola.

Enligt Höistad, (1994) har de flesta mobbningsfall ett varierande uttryckssätt. Det förekommer både fysisk, psykisk och verbal mobbning. Mobbarens personlighet kännetecknas ofta av att de är osäkra, äger en dålig självbild, uppträder som ledartyper och ofta uppträder aggressivt, samt har problematiska hemförhållanden och en liten empati för andra människor.

Mobboffret är ofta ett barn med dåligt självförtroende. De utstrålar osäkerhet, försvarslöshet vid konflikter, har överbeskyddande föräldrar och ett udda beteende. Av alla elever från år fyra till nio uppger 20-30 %, att någon i klassen varit mobbad, enligt Statistiska centralbyrån (2002-2003). I Sverige upplever 11000 barn att de är kränkta av andra elever i skolan enligt Hem och Skolas undersökning i arbetet med "Noll tolerans".

Respondenterna säger att mobbningen hos pojkarna visar sig mest som direkt mobbning i form av fysisk och verbal mobbning. Hos flickorna är däremot mobbningen mer indirekt i form av psykisk mobbning, även verbal mobbning förekommer. Enligt våra respondenter har flickor en mera utstuderad och tyst mobbning medan pojkarnas mobbning är fysiskt utåtagerande och lättare att upptäcka. Då pojkarna är mer utåtagerande är denna form av mobbning lättare att upptäcka. De yngre pojkarna använder sig av glåpord och blir mer våldsamma mot sina offer. De äldre pojkarna har ett mer utstuderat sätt att mobba men även de kan vara våldsamma, dock inte i åsynen av personal.

Pedagogerna upplever att mobbarens karaktär kan beskrivas följande: en i utkanten av innegänget, ledartyper, någon som själv blivit mobbad och dålig självkänsla. Den mobbade upplevs ha dålig självbild, udda och annorlunda barn, blyga sådana som inte tar för sig, försiktiga. Pedagogerna Eva och Lena menar också att det kan vara starka barn som mobbar. De barnen har svårt att läsa socialt samspel. I resultatet kan vi utläsa att fem av åtta pedagoger anser att det är lika många flickor som pojkar, som utsätter och utsätts för mobbning. De övriga tre anser att det är mer flickor som utsätter andra för mobbning.

Hos flickorna är det inte lika stor skillnad på uttryckssättet i de olika åldrarna, i jämförelse med pojkarna. Flickornas mobbning sker mer utstuderat i det tysta och är betydligt svårare att upptäcka enligt våra respondenter. Detta fenomen har även forskare kommit fram till i tidigare studier (Thors 2007).

Våra tidigare erfarenheter stämmer väl överens med vad respondenterna och tidigare forskning visat. Till skillnad från tidigare studiers resultat tror vi att det är ungefär lika mycket pojkar som flickor som mobbar och mobbas.

Mobbning finns i alla åldrar fast mobbningen har olika uttryckssätt. Maria förklarar att de yngre barnen visar mobbning via tydliga handlingar, och eleverna har ett mer utstuderat beteende. Våra respondenter kan inte ange någon specifik ålder på elever som är inblandade i mobbning. Respondenternas åsikter stämmer väl överens med tidigare forskning i ämnet. De anser att mobbning i de yngre åldrarna är mer utagerande och fysisk. De döljer inte sina handlingar vilket de äldre eleverna gör. Pedagogerna kan inte säga om mobbningen förekommer mer bland de yngre än äldre barnen men däremot upplever de att uttryckssättet är annorlunda.

Enligt litteraturen anser de att mobbning i de yngre åldrarna är lättare att upptäcka där, vilket beror på mobbning upptäcks lättare på grund utav att mobbningen är mer synlig där. Det beror på att lärarna finns med i större utsträckning under skoldagen och i klassrummet såväl som ute på rasterna. De äldre eleverna kan smyga undan då de inte har skolpersonalens ögon på sig hela dagen. Tidigare forskning visar att mobbning förekommer i mycket större utsträckning i de lägre åldrarna och det är oftast äldre elever som utsätter de yngre för kränkningar. Det visar sig att mobbning förekommer i större omfattning än vad tidigare studier har visat enligt, Olweus, (1991).

Vi tror att mobbning förekommer lika mycket bland både äldre och yngre elever fast tillvägagångssättet är olika. De äldre eleverna vet hur de skall smyga undan med mobbningen så att inte de blir upptäcka av någon ur skolans personal, medan de yngre elevernas mobbning är lättare att upptäcka.

6.3 Förslag till vidare forskning

Enligt resultatet som vi byggt vår undersökning på så tycker vi att det bör forskas mer om gruppkonstellationer i skolan och på fritidshem. Genom resultatet har framkommit att mobbning kan förekomma mer på grund av pedagogers gruppindelningar i skolan. Det finns alldeles för lite litteratur och forskning av denna del, inom ämnet mobbning.

Då vi båda tycker att detta ämne är intressant och en viktig del i skolans arbete har vi valt att i lärarutbildningen specialisera oss på ämnet "Livskunskap" där konflikthantering ingår. På skola "2" är arbetet med Livskunskap redan igång. Vi har läst att "Livskunskap" är ett ämne på frammarsch i samband med skolans många förebyggande arbeten mot kränkande behandling. Då därför väcktes vår nyfikenhet på detta ämne så vi i framtiden kan bemöta våra elever på bästa sätt!

7. Referenser

Berlin, E. (2002). *Mobbningsboken*. Stockholm: Arbetsmiljöforum.

BRIS. *Mobbning*. Hämtad 12 december, 2007, från <http://www.bris.se/default.asp?pageID=20>

Bryman, A. (2001). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Alan Bryman & Liber AB.

Friends. *Mot mobbning*. (2006). Hämtad 12 december, 2007, från <http://www.friends.se/index.php?id=525>

Hem och skola. *Noll tolerans mot mobbning*. Datum Hämtad 12 december, 2007, från <http://www.antimobbing.hemoskola.se/mobbning/fakta.php>

Höistad, G. (1994). *Mobbning*. Stockholm: Informationsförlaget.

Höistad, G. (2005). *Mobbning och människovärde. Om förtryck, utanförskap och vad vi kan göra*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lidman, S. (1999). *Bonniers compact lexikon*. Bonniers lexicon AB.

Ljungström, K. (2006). *Mobbning i skolan*. Stockholm: Ordkällan/Pedaktiv.

Malterin, L. (2006). *Vad innebär den nya lagen om förbud mot all kränkande behandling?* Hämtad 15 november, 2007, från <http://www.skolverket.se/sb/d/1320/a/5664>

Myndigheten för skolutveckling. (2003). *Olikas lika värde*. Stockholm: Liber AB.

Nilsson, A. (2005). *Värden och föreställningar*. Hämtad 12 december, 2007, från <http://www.vr.se/download/18.4e0e826e108d316a03080003896/dokumentation.pdf>

Norman, H. *Elevens rätt i fokus*. (2007). Hämtad 12 december, 2007, från <http://www.skolverket.se/sb/d/1788/a/8795>

Olweus, D. (1999). *Mobbning bland barn och ungdomar*. Dan Olweus & Rädda Barnen.

Olweus, D. (1991). *Mobbning i skolan*. Stockholm: Liber.

Olweus & Limber, (1999). *Olweusprogrammet*. Hämtad 12 december, 2007, från <http://www.olweus.se/Grund.pdf>

Skolverket. (2006). *Allmänna råd och kommentarer- För arbetet med att främja likabehandling*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (1994). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94*. Stockholm: Skolverket.

Statistiska centralbyrån (2002-03). *Det finns någon i klassen som är mobbad*. Hämtad 12 december, 2007, från http://www.scb.se/Grupp/allmant/BE0801_2005KO2_TI_10_A05ST02_.pdf

Thors, C. (2007). *Utstött*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.